

BETTY SMITH (1896-1972) s-a născut în Brooklyn, New York, din părinți de origine germană. Copilăria ei, asemenea celei a eroinei sale, Francie Nolan, a fost marcată de mari neajunsuri, situație care a obligat-o să renunțe la școală pentru a-și întreține familia. Deși nu a absolvit liceul, i-a fost permis să participe la cursurile Universității din Michigan, unde a studiat jurnalism, literatură și scriere creativă, câștigând Premiul Avery Hopwood, acordat tinerilor talentați care aspirau să devină scriitori. Experiențele trăite în Brooklyn, precum și atmosfera din sânul familiei vor constitui principalele surse de inspirație pentru romanul *În Brooklyn crește un copac*, publicat în 1943 și care s-a bucurat rapid de succes. Cartea a fost ecranizată doi ani mai târziu. Printre scările lui Betty Smith se numără și romanele *Tomorrow Will Be Better* (1947), *Maggie-Now* (1958) și *Joy in the Morning* (1963).

BETTY SMITH

ÎN BROOKLYN CREȘTE UN COPAC

Traducere din limba engleză și note
de Alexandra Columban

Cuvânt-înainte
de Anna Quindlen

youngretro

Capitolul 1

Senin era un cuvânt potrivit pentru a descrie Brooklyn, New York. Mai ales în vara lui 1912. Mohorât era, poate, un cuvânt chiar mai bun. Doar că nu i se potrivea cartierului Williamsburg din Brooklyn. Prerie, uite un cuvânt minunat! De altfel, și Shenandoah¹ sună frumos, dar nu erau cuvinte pe măsura Brooklynului. Senin era singurul care îi venea ca o mănușă, mai ales într-o după-amiază de duminică, vara.

După-amiaza târziu, soarele apunea pieziș peste grădina acoperită de mușchi a casei lui Francie Nolan, încălzind gardul părăginit, de lemn. În timp ce privea razele soarelui, pe Francie o încercau aceleasi sentimente plăcute ca de fiecare dată când își amintea poezia pe care o recitau mereu la școală.

*Iată cea dintâi pădure. Pini fremătând
și cucuta, în mușchi înfășurați,
cu jad în veșminte brodat,
nedeslușiți se-nalță în amurg,
precum druizii de altădat.²*

---

¹ Shenandoah este numele unui râu din Virginia, apreciat pentru frumusețea lui. Sonoritatea numelui îi place eroinei, aşa cum îi place și cuvântul „prerie“, care îi evocă viața în natură.

² Fragment din *Evangeline, A Tale of Acadie* de Henry Wadsworth Longfellow.

Singurul copac care creștea în grădina lui Francie nu era nici brad, nici cucută. Avea frunze ascuțite care creșteau pe niște smicile ce radiau din câte o creangă, făcând micul copac să pară a fi mai degrabă un mănușchi de umbrele verzi deschise. Unii îi spuneau Copacul Paradisului. Oriunde își împrăștia semințele, din locul acela creștea un copac care se lupta să se înalte spre cer. Creștea în spații strâmte și grămezi de gunoaie și era singurul copac care răzbătea din ciment. Avea frunziș bogat, însă doar în cartierele sărace.

Să presupunem că, ieșind la plimbare duminică după-amiază, ajungeai într-un cartier frumos, rafinat. Era suficient să zărești un astfel de copacel printre gratiile de fier ale porții care dădea în curtea cuiva, ca să știi că în curând și partea aceea din Brooklyn avea să fie atinsă de săracie. Copacul știa. El venise primul acolo. După el soseau venetici săraci care se aciuau în cartier, ciopărțeau vechile case liniștite construite din piatră maronie și le prefăceau în apartamente, apoi scoteau saltelele din puf afară pe fereastră, să se aerisească. În tot acest timp, Copacul Paradisului prospera, căci aşa era el. Îi plăceau oamenii săraci.

Așa era și copacul din curtea lui Francie. Umbrele lui se răsuceau deasupra, în jurul și sub scara de incendiu de la etajul ei, al doilea. O fetiță de unsprezece ani șezând pe scara de incendiu și-ar fi închipuit lesne că locuiește într-un copac. Asta este ceea ce-și închipuia Francie în fiecare după-amiază de sămbătă, vara. Oh, ce frumoasă era ziua de sămbătă în Brooklyn! Oh, ce frumos era pretutindeni! Oamenii erau plătiți sămbăta, care era zi liberă fără austерitatea zilei de duminică. Oamenii aveau bani și puteau ieși în oraș, și puteau face cumpărături. Acum mâncau și ei bine, se îmbătau, ieșeau la întâlniri, făceau dragoste și stăteau treji până foarte târziu; cântând, ascultând muzică, luându-se la bătaie

În Brooklyn crește un copac

și dansând, căci a doua zi era ziua lor liberă. Puteau dormi până târziu, chiar până după slujba de dimineață.

Duminica, cei mai mulți se înghesuiau la slujba de la ora unsprezece. Ei bine, unii oameni, puțini, mergeau la slujba de dimineață devreme, la ora șase. Erau lăudați pentru asta, când de fapt nu meritau, fiindcă stătuseră atât de mult în oraș, încât ajunsese să acasă abia în zori. Așa că se duceau direct la slujba de dimineață, isprăveau cu ea, după care mergeau acasă și dormeau ziua întreagă, cu conștiința curată.

Pentru Francie, sămbăta începea cu o vizită la tomberon. Ea și fratele ei, Neeley, ca mulți alți copii din Brooklyn, adunau zdrențe, hârtie, metal, cauciuc și alte gunoaie, pe care le strângeau și le depozitau în lăzi ascunse în pivnițe sau în cutii dosite sub pat. Toată săptămâna Francie mergea spre casă încet, cercetând canalele în căutare de folii subțiri de aluminiu de la pachetele de țigări sau ambalaje de la gumă de mestecat. Acestea erau mai apoi topite în capace de borcane. Narcomanul nu primea bile netopite din folii de aluminiu, pentru că prea mulți copii puneau șaipe metalice în mijloc ca să le facă să pară mai grele. Uneori Neeley găsea câte o sticlă de sifon. Francie îl ajuta să rupă partea de sus și să o topească pentru plumb. Narcomanul n-ar fi cumpărat un cap de sifon complet, fiindcă ar fi avut probleme cu vânzătorii de sifon și sucuri acidulate. Un cap de sifon era lucru mare. Topit, valora cinci cenți.

Francie și Neeley coborau în fiecare seară în pivniță și goleau rafturile de gunoiul adunat peste zi. Datorau acest privilegiu mamei lui Francie, care era femeie de serviciu. Prăduau rafturile de hârtie, zdrențe sau sticle returnabile. Hârtia nu valora mare lucru. Primeau doar un cent pentru cinci kilograme. Zdrențele aduceau doi cenți pentru fiecare jumătate de kilogram, iar fierul, patru. Cuprul era bine

platit, cu zece centi pe jumătate de kilogram. Câteodată dădea norocul peste Francie: găsea câte un boiler aruncat. Îi îndepărta fundul cu un deschizător de conserve, îl îndoia, îl bătucea, după care îl îndoia și îl bătucea din nou.

Sâmbătă dimineața, imediat după ora nouă, răsăreau copii din toate străduțele lăturalnice de pe bulevard Manhattan, artera principală. Mergeau agale de pe bulevard spre strada Scholes. Unii duceau gunoiul în brațe. Alții aveau căruțuri făcute din lăzi de săpun, cu roți solide din lemn. Cățiva împingeau cărucioare de copii pline-ochi.

Francie și Neeley își punea toate nimicurile într-un sac gros, pe care fiecare îl apuca de câte un colț și îl târau după ei pe stradă; pe bulevard Manhattan, pe lângă Maujer, Ten Eyck, Stagg, până la strada Scholes. Nume frumoase pentru străzi urâte. De pe fiecare stradă lăturalnică apăreau micuți zdrențaroși care se alăturau grupului mare. În drum spre Carney, întâlnneau alți copii care se întorceau cu mâna goală. Își vânduseră nimicurile și deja își cheltuiau bănuții. Acum se umflau în pene și le strigau celorlalți în batjocură:

— Gunoierii! Gunoierii!

Lui Francie i se încingea obrazul când auzea acele cuvinte. Nu o consola să știe că răutăcioșii erau și ei tot gunoieri. Nu conta că fratele ei avea să se întoarcă la rândul lui cu mâna goală și să-i tachinezze pe alți copii în același fel. Lui Francie îi era rușine.

Carnie își desfășura afacerea într-un grajd lăsat în paragină. Dând colțul, Francie văzu ambele uși deschise, propriețate în cărlige și își închipui că discul ponosit al cântarului licărea în semn de bun venit. Îl văzu pe Carney, cu părul, mustața și ochii cărămizii, tronând în fața cântarului. Lui Carney îi plăceau fetele mai mult decât băieții. Unei fete îi dădea un cent în plus dacă nu se dădea înapoi când o ciupea de obraz.

Pentru șansa acestui bonus, Neeley făcu un pas în spate și o lăsa pe Francie să târască singură sacul în grajd. Carney îi sări în întâmpinare, goli sacul pe podea și o ciupi de obraz. În timp ce bărbatul urca obiectele pe cântar, Francie clipea, încercând să-și obișnuiască ochii cu întunericul, simțea aerul cu iz de mușchi și miroslul de cărpe umede. Carney își întoarse ochii spre cântar și rosti două cuvinte, oferta lui. Francie știa că nu era chip să se tocmească. Clătină din cap că da, iar Carney răsturnă gunoiul de pe cântar și o făcu să aștepte până ce separă hârtia într-un colț, apoi zdrențele în altul și sortă metalele. Abia după ce termină își băgă mâna în buzunarul pantalonilor, scoase un săculeț de piele prins cu atâa cerată și numără niște bănuți vechi verzui care arătau și ei ca niște gunoaie. Când fetița șopti „mulțumesc“, Carney o pironi cu privirea lui tulbure și o pișcă tare de obraz. Fata nu se clinti. El zâmbi și îi întinse încă o monedă de un cent. Apoi, comportamentul i se schimbă brusc, devenind gălăgios și agitat.

— Haide! strigă el către următorul la rând, un băiat. Hai, goliți pantalonii! adăugă el râzând ostentativ. Și nu mă refer la gunoi.

Ceilalți copii râseră și ei supuși. Râsul suna mai degrabă ca un behăit de mielușei rătăciți, dar Carney părea mulțumit.

Francie ieși afară ca să-i dea raportul fratelui ei.

— Mi-a dat șaisprezece cenți și apoi încă unul în schimbul pișcăturii.

— Acela e bănuțul tău, zise băiatul, respectând vechea lor înțelegere.

Puse moneda în buzunarul rochiei și îi dădu fratelui ei restul banilor. Neeley avea zece ani, era cu un an mai mic decât Francie. Dar el era băiat, deci se ocupa de bani. Împărți atent monedele.

— Opt cenți pentru pușculiță.

Aceasta era regula; jumătate din banii pe care îi făcea mergeau într-o pușculiță făcută dintr-o conservă de tincușea bătută în cuie în podeaua celui mai umbrit colț al dulapului.

Și patru cenți pentru tine, patru pentru mine.

Francie înnodă în batistă banii pentru pușculiță. Se uită la cei cinci bănuți a căte un cent și își dădu seama bucuroasă că le-ar putea schimba pentru o monedă de cinci cenți.

Neeley împachetă sacul, îl luă subsuoară și dădu buzna în Cheap Charlie, urmat de Francie. Cheap Charlie era magazinul cu dulciuri de lângă Carney, care le vindea mai ales neguțătorilor de gunoi. La sfârșitul unei zile de sămbătă, cutia de bani era plină de monede verzui. După o lege nescrisă, era un magazin al băieților. Așa că Francie nu intră de tot. Rămase în prag să aștepte.

Băieții, între opt și paisprezece ani, arătau toți la fel în pantalonii lor bufanți și șepcile cu cozorocul rupt. Stăteau prin jur cu mâinile în buzunare și cu umerii subțiri aduși în față, încordați. Aveau să crească la fel; vor sta în aceeași poziție, dar în alte împrejurări. Singura diferență va fi țigara prinsă mereu între buze, ridicându-se și coborând în ritmul vorbirii.

Acum băieții se foiau neliniștiți, întorcându-și chipurile uscătive dinspre Charlie spre ceilalți și apoi iar înspre Charlie. Francie băgă de seamă că unii trecuseră deja la tunsoarea de vară: aveau părul tăiat atât de scurt, încât pe scalp li se vedea crestăturile din locul unde foarfecile ciupiseră prea tare. Acești norocoși aveau șepcile înfundate în buzunare sau date pe spate. Băieții netunși, ale căror bucle se ondulau la ceafă ca la copiii mici, erau prea rușinați și își înfundau șepcile peste urechi, ceea ce le dădea un aer de fetițe, în ciuda purtării lor sfidătoare.

În Brooklyn crește un copac

Cheap Charlie¹ nu era ieftin și numele vânzătorului nu era Charlie. Își luase acel nume, care era inscripționat și afară, pe marchiză, așa că Francie îl credea. Charlie te lăsa să alegi ce dorești pe centul tău. În spatele tejhelei era agățat un panou cu cincizeci de cârlige numerotate, pe care atârna căte un premiu. Unele dintre ele erau grozave: patine cu rotile, o mănușă de baseball, o păpușă cu păr adevarat și aşa mai departe. De celealte cârlige atârnau hârtie sugativă, creioane și alte lucruri în valoare de un cent. Francie îl privi pe Neely plătind ca să aleagă ceva. Scoase biletul din plicul jerpelit. Douăzeci și șase! Plină de speranță, Francie privi spre panou. Trăsesese un instrument special pentru șters cerneala de pe stilou, care valora un cent.

— Premiu sau dulciuri? îl întrebă Charlie.

— Dulciuri. Ce crezi?

Era mereu la fel. Francie nu auzise niciodată ca cineva să câștige un premiu ce valora mai mult de un cent. Într-adevăr, patinele cu rotile erau ruginite și părul păpușii acoperit de praf, semn că așteptaseră vreme îndelungată acolo, asemenea cățelului de jucărie și soldatului de tincușea al lui Little Blue Boy². Într-o zi, își spunea Francie, când va avea cincizeci de cenți, va alege toate cârligele și va câștiga toate premiile de pe panou. Se gândi că ar fi fost o afacere bună: patine, mănușă, păpușă și toate celealte lucruri pentru cincizeci de cenți. Doar patinele singure valorau de patru ori mai mult. Neely ar trebui să o însoțească în acea zi măreață, căci rareori fetele erau clienți la Cheap Charlie. Adevarat, erau câteva fete acolo

¹ În română, numele magazinului se traduce prin „Charlie cel Ieftin“.

² Personaj dintr-o poezie omonimă scrisă de Eugene Field.

sâmbăta aceea... îndrăznețe, chiar obraznice, prea dezvoltate pentru vîrstă lor; fete care vorbeau tare și se jucau gălăgioase cu băieții-fete despre care vecinii profețeau că aveau să sfărșească rău.

Francie traversă strada spre magazinul de bomboane al lui Gimpy. Gimpy era șchiop. Era un bărbat bland, generos cu copiii... sau cel puțin aşa crezuse toată lumea până în după-amiaza însorită când a ademenit o fetiță în camera întunecată din spate. Francie șovăi dacă să-și sacrifice una dintre monede pentru Specialitatea Gimpy: traista cu cadouri. Maudie Donovan, prietena ei ocazională, se pregătea să cumpere una. Francie își făcu loc printre copii până în spatele lui Maudie. Se prefăcea hotărâtă să-și cheltuije moneda de un cent. Își ținu respirația în timp ce Maudie, după o lungă cugetare, arătă teatral spre o traistă umflată de pe raft. Francie ar fi ales o traistă mai mică. Privi peste umărul prietenei ei, o văzu scoțând câteva bomboane învechite și cercetându-și premiul: o batistă aspră de in. Odată, Francie câștigase o sticluță cu parfum puternic. Se gândi din nou dacă să-și dea bănuțul pe o traistă de cadouri. Era frumos să ai parte de o surpriză, chiar dacă nu puteai mâncă bomboanele. Apoi își spuse că avusese deja o surpriză alături de Maudie, când aceasta își cumpărase traista ei, iar asta era aproape la fel de bine.

Francie o luă în sus pe bulevardul Manhattan citind cu voce tare numele străzilor pe lângă care trecea și a căror sonoritate îi plăcea: Scholes, Meserole, Montrose și apoi bulevardul Johnson. Pe ultimele două se stabiliseră italienii. Cartierul numit Orașul Evreiesc începea cu strada Seigel, continua cu Moore și McKibben și trecea de Broadway. Francie se îndreptă spre Broadway.

Și ce era pe Broadway în Williamsburg, Brooklyn? Nimic – doar cel mai grozav magazin cu lucruri ieftine din

În Brooklyn crește un copac

lume! Era mare și scăpător și înăuntru găseai de toate... sau cel puțin aşa i se părea unei fetițe de unsprezece ani. Francie avea o monedă de cinci cenți. Francie avea putere. Putea cumpăra practic orice din acel magazin! Era singurul loc din lume unde putea face asta.

Ajunsă acolo, începu să se plimbe pe culoare, pipăind fiecare obiect care îi atrăgea atenția. Ce sentiment minunat să ridici un obiect, să-l ții în mână o clipă, să-i simți conturul, să-ți treci degetele peste suprafața lui și apoi să-l pui la loc cu grijă. Bănuțul îi oferea acest privilegiu. În caz că supraveghetorul o întreba dacă avea de gând să cumpere ceva, ea putea răspunde că da și îi putea arăta unul două lucruri. Banii erau un lucru minunat, hotărî ea. După o orgie de atins obiecte, își cumpără în sfârșit ceva – napolitanie roz cu alb cu aromă de mentă, în valoare de cinci cenți. Apoi se întoarse spre casă pe bulevardul Graham, strada Ghetoului. Era încântată de cărucioarele pline, fiecare un mic magazin în sine, de evreii care se tocmeau înfocați și de mirosurile specifice cartierului: pește umplut la cupitor, pâine de secară cu maia proaspăt scoasă din cuptor și ceva care mirosea ca mierea fiartă. Se holbă la bărboșii cu căciulile lor din lână de alpaca și hainele lor de mătase și se gândi ce anume le făcea ochii atât de mici și de aprigi. Privi înăuntrul prăvălioarelor mici și mirosi materialele pentru rochii împrăștiate pe mese. Observă saltelele din fulgi ce se umflau afară pe ferestre, veșmintele în culori aprinse, orientale, uscându-se pe scara de incendiu și copiii pe jumătate goi jucându-se prin canale. O femeie gravidă, cu burta mare ședea într-un scaun rigid de lemn, lângă bordură. Se scăldă în razele fierbinți ale soarelui privind forfota vieții de pe stradă și ocrotind în interiorul ei propria taină a vieții.

Francie își aminti cât de surprinsă fusese când mama ei îi spuse că Isus era evreu. Francie își închipuise că era

catolic. Dar mama știa. Mama zicea că evreii îl priviseră mereu pe Isus ca pe un pui de iudeu obraznic care nu voia să se facă tâmplar, să se însoare, să se aşeze la casa lui și să intemeieze o familie. Iar evreii credeau că Mesia lor nu sosise încă, spunea mama. Gândind aceste lucruri, Francie se holba la evreica însărcinată.

„Îmi închipui că de-asta evreii au aşa de mulți copii“, gândi ea. „Și de-asta stau liniștiți... așteptând. Și de-asta nu le e rușine că sunt grași. Fiecare femeie crede că poate îl poartă în pântece pe adevăratul prunc Isus. De-asta merg atât de mândre cât sunt gravide. Acum irlandezele par mereu rușinate. Ele știu că nu vor putea niciodată să-l nască pe Isus. Va fi doar un alt Mick. Când o să mă fac mare și o să am un copil, o să-mi amintesc să merg mândră și hotărâtă, chiar dacă nu sunt evreică.“

*

Era ora prânzului când Francie ajunse acasă. Nu după mult timp intră și mama ei, trăgând mătura și găleata, pe care le trânti într-un colț cu un gest care însemna că nu avea să le mai atingă până luni.

Mama avea douăzeci și nouă de ani, păr negru, ochi căprui și mâini dibace. Avea și un corp frumos, pe deasupra. Muncea ca femeie de serviciu și făcea curătenie în trei blocuri din zonele mărginașe. Cine și-ar fi închipuit că mama freca podele ca să-i poată întreține pe ei patru? Era drăguță, delicată și plină de viață, iar adesea părea să dea pe dinafară de energie și bună dispoziție. Deși mâinile ei erau crăpate și roșii de la apa cu sodă, aveau o formă frumoasă, cu unghii superbe, ovale. Toată lumea spunea că era mare păcat că o femeie delicată precum Katie Nolan era nevoie să frece podele. Dar ce altceva putea să facă,

In Brooklyn crește un copac

având în vedere ce soț avea, spuneau ei. Erau de acord că, oricum priveai lucrurile, Johnny Nolan era un tip chipeș și simpatic, mai bun decât oricare altul din cartier. Dar era un bețiv. Asta spunea lumea și era adevărat.

*

Francie îi zise mamei să o privească în timp ce ea lăsa bănuții să cadă în pușculița de tinichea. Petrecură cinci minute plăcute dându-și cu presupusul despre suma strânsă înăuntru. Francie credea că erau aproape o sută de dolari acolo. Mama zise că opt dolari ar fi mai aproape de realitate.

Katie îi dădu instrucțiuni să iasă și să cumpere ceva pentru prânz.

— Ia opt centi din cana spartă și cumpără un sfert de pâine evreiască de secară, dar vezi să fie proaspătă. Apoi ia o monedă de cinci centi și du-te la Sauerwein și cere-i un cotor de limbă.

— Dar cu el trebuie să te pui bine ca să-ți dea.

— Spune-i că maică-ta te-a trimis, insistă Katie hotărâtă.

Se gândi puțin, apoi zise:

— Mă întreb dacă ar trebui să cumpărăm briose cu zahăr de cinci centi sau să punem banii în pușculiță.

— Of, mami, dar e sâmbătă! Toată săptămâna ai spus c-o să mâncăm desert sâmbătă.

— În regulă. Ia briosele.

Mica băcănie evreiască era plină de creștini care cumpeau pâine evreiască de secară. Privi cum bărbatul îi îndesa bucata de pâine într-o pungă de hârtie. Cu o coajă minunat de crocantă și totuși fragedă și cu partea de jos pudrată cu făină, era în mod vădit cea mai bună pâine din lume, mai ales când era proaspătă, își zise Francie. Intră